

Μαρτίνος Λούθηρος

*Η Μεταρρύθμιση
στη δυτική χριστιανοσύνη*

Εξελίξεις στη ζωή της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας μετά το Σχίσμα

Από τον 9^ο ως τα μέσα του 11^{ου} αι. η κοσμική εξουσία δεσπόζει πάνω στην εκκλησιαστική εξουσία. Οι επίσκοποι και ο πάπας ήταν όργανα των κοσμικών αρχόντων. Όλος ο κλήρος χρειαζόταν να καθαρθεί από τη διαφθορά και τη σιμωνία.

Από το 1075 όμως, ο πάπας Γρηγόριος Ζ' προβάλλει τις αξιώσεις του παπικού θρόνου για την απόλυτη κυριαρχία επί του κόσμου.

Ο Πάπας το 12^ο-14^ο αι. ήταν:

- Ανώτατη εξουσία στον κόσμο
- Ανώτατος δικαστής της Εκκλησίας
- Αλάθητος

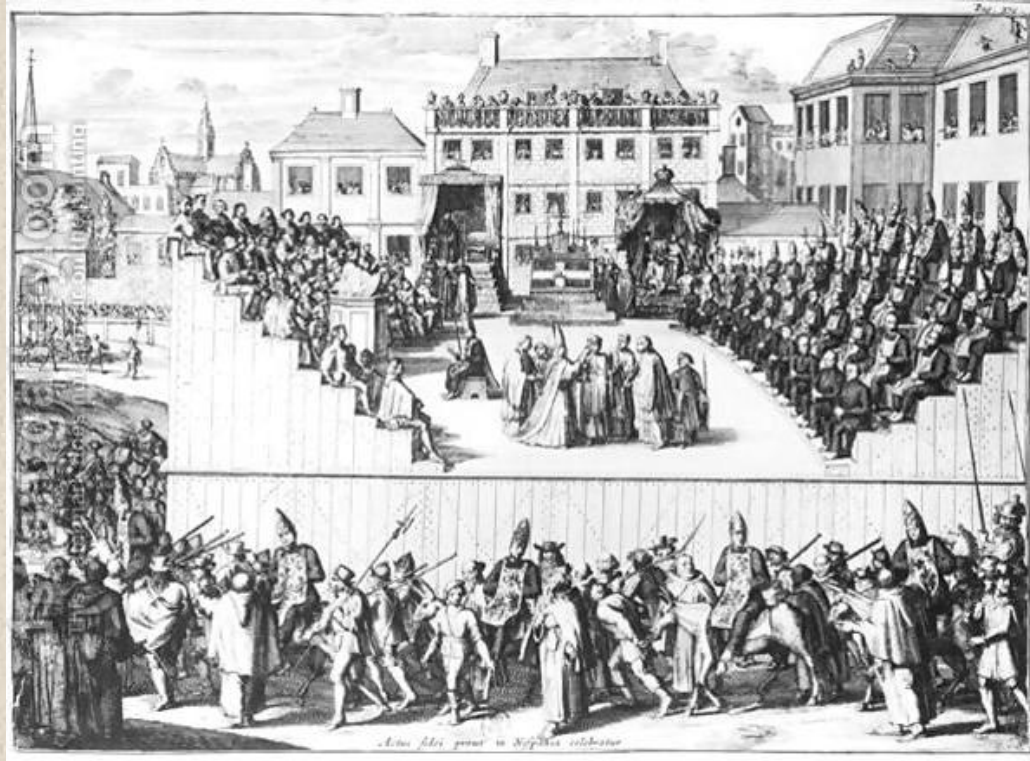
Η ακμή της παπικής εξουσίας συνεχίστηκε ως τις αρχές του 15 ου αιώνα, τότε που υπήρχαν δυο πάπες, ένας στην Αβινιόν και ένας στη Ρώμη.

Η κρίση στους κόλπους της δυτικής χριστιανοσύνης

Η συγκέντρωση εκκλησιαστικής και πολιτικής εξουσίας στο πρόσωπο του Πάπα

- οδήγησε σε εκκοσμίκευση, θεολογικές αυθαιρεσίες, σχίσμα και αδιέξοδα.
- Οι πρώτοι μεταρρυθμιστές θανατώνονται.
- Ο ρόλος της Ιεράς Εξέτασης.

Η Ιερά Εξέταση

Ένας από τους περισσότερο **αντιδραστικούς και σκληρούς θεσμούς** της Δυτικής Εκκλησίας. Αρχικά καθιερώθηκε για να διεξάγει τον αγώνα **ενάντια στους αιρετικούς**. Γι' αυτό το σκοπό κατάφυγε σ' όλα τα μέσα, θεμιτά και αθέμιτα. Δε δίσταζε η Εκκλησία να χρησιμοποιήσει **τις πιο βάνουσες μεθόδους**, για ν' αναγκάσει το θύμα της να **"μετανοήσει"** όπως λεγόταν τότε κι όταν δεν το πετύχαινε μια λύση υπήρχε, ο **θάνατος πάνω στη φωτιά**.

Καύση αιρετικών βιβλίων στην πυρά.
Πίνακας του Ισπανού ζωγράφου
Pedro Barrugete (1450-1540)

Joseph Nicolas Robert Fleury: "Ο Γαλιλαίος στην Ιερά Εξέταση"

Βασανιστήρια από την Ιερά Εξέταση

Two priests demand a heretic to repent as he is tortured

**Οι φωνές διαμαρτυρίας
πληθαίνουν**

Ο Desiderius Erasmus
σατίριζε τις υπερβολές και
τις καταχρήσεις.

Η εμπορευματοποίηση της
αγωνίας των Χριστιανών.
Διακοσμητικό σχέδιο από το
βιβλίο του Εράσμου, Μωρίας
Εγκώμιο (1515).

Ο John Hus,

αν και ήταν Καθολικός ιερέας και
πρύτανης του Πανεπιστημίου της
Πράγας, κατέγραψε **κατηγορητήριο**
εναντίον **πρακτικών** της
Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας,
περιλαμβανομένων και των
συγχωροχαρτιών. Ως επακόλουθο
καταδικάστηκε επίσημα ως
αιρετικός και - καθόσον αρνήθηκε
να ανακαλέσει - **κάηκε ζωντανός**
στην πυρά δεμένος σε πάσσαλο το
1415.

John wycliffe (1320-1401). Το 1415, **μετά τον θάνατό του**, καταδικάστηκε από τη Σύνοδο της Κωνσταντίας ως αιρετικός και το 1428 **διατάχτηκε η καύση των λειψάνων του**.

Girolamo-Savonarola (1452 -1498)

Δομινικανός μοναχός, με τεράστια επιρροή στα πλήθη της Φλωρεντίας. Ήταν εναντίον της διαφθοράς και του πάπα και το 1498 απαγχονίσθηκε και κάηκε.

Ουμανισμός - Σχολαστική φιλοσοφία

- Ατομική αναζήτηση της αλήθειας
- Απόρριψη της αυθεντίας της Εκκλησίας
- Η ανθρώπινη σοφία, το μέτρο κατανόησης των πάντων
- Σκοπός η λογική ερμηνεία και κατανόηση των αληθειών της πίστης, η εναρμόνιση της πίστης με τη γνώση και της θείας αποκάλυψης με τη φιλοσοφία.

Η ιανοποίηση της θείας δικαιοσύνης και το καθαρτήριο πυρ

Η Εκκλησία της Ρώμης, ταυτίζοντας την θεία δικαιοσύνη με την ανθρώπινη, που πολλές φορές χρειάζεται να επιβάλλει ποινές, πρόβαλλε την άποψη ότι **η σωτηρία επιτυγχάνεται διά της τιμωρίας.**

Οι Παπικοί πρεσβεύουν ότι οι **ποινές** που επιβάλλονται από το Θεό στους αμαρτάνοντες διακρίνονται στις **αιώνιες** και τις **πρόσκαιρες.**

Οι αιώνιες ποινές συγχωρούνται στον μετανοούντα διά του σταυρικού θανάτου του Χριστού, όχι όμως και οι **πρόσκαιρες** τις οποίες **πρέπει να υποστεί, προς ικανοποίηση της προσβληθείσας θείας δικαιοσύνης.**

Τις εκκλησιαστικές ποινές ή αλλιώς **επιτίμια** που επιβάλλει ο ιερέας που εξομολογεί, ο πιστός πρέπει να προλάβει να τα εκπληρώσει **στην παρούσα ζωή, αλλιώς θα τα υποστεί ως τιμωρίες στο καθαρτήριο,** μετά θάνατον.

Στο καθαρτήριο πυρ πάνε οι ψυχές που δεν είναι τόσο αμαρτωλές, ώστε να πάνε στην κόλαση, ούτε τόσο ενάρετες, ώστε να πάνε στον παράδεισο. Εκεί **"καθαρίζονται" σε φωτιές,** μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία - τότε όμως, και για όλη την αιωνιότητα, θα πάνε στον παράδεισο.

Ο Δάντης κρατώντας ένα αντίτυπο της *Θείας Κωμωδίας*. Διακρίνεται το βουνό του *Καθαρτηρίου* και η είσοδος στον *Παράδεισο*. Πίνακας του Ντομένικο ντι Μικελίνο.

IN COEPTIS HIC BONTATI DIVINA LUMEN TRINAE LVSTRAUIT QVLANIMO CUNCTA POETA SVO DOCTVS ADIST DANTIS SVAS QVTHILORENTIA SVLP SENSIT CONSVS AC PIAIT PATRE M ILI POTVIT TANTO MOIS SAERANO CEREPOETAE QVLA VIVVS VIRTVS CARMIN IMAGO TACITVS

Η ανάπτυξη του δόγματος των αφέσεων (λατ. Indulgentiarum Doctrina)

- ✓ Μέσω διαφόρων «αντισταθμισμάτων» μπορούσε ο πιστός να εξασφαλίσει **πλήρη άφεση αμαρτιών**.
- ✓ Τα «αντισταθμίσματα» αυτά περιλάμβαναν **χρήματα** που δαπανούνταν για κάποιον σπουδαίο σκοπό (8ος αιώνας), το **θάνατο** του ατόμου στη διάρκεια **μάχης κατά των απίστων** (9ος αιώνας), **συμμετοχή στις Σταυροφορίες** (11ος αιώνας), ενώ όσοι δεν είχαν τη δυνατότητα αυτή, έδιναν χρηματικά ποσά (12ος αιώνας).
- ✓ Όταν τελείωσαν οι Σταυροφορίες, εμφανίστηκαν τα **ιωβηλαία έτη** (13ος αιώνας) κατά τα οποία για να λάβουν άφεση αμαρτιών όφειλαν **να μεταβούν στη Ρώμη** για διαμονή τουλάχιστο 15 ημερών ή 30 ημερών για Ρωμαίους που θα έκαναν **επισκέψεις σε ναούς των αποστόλων**, ενώ όσοι δεν μπορούσαν να τα επιτελέσουν αυτά, μπορούσαν **να στείλουν χρηματικά ποσά**.
- ✓ Τελικά, το 1476 επί αρχιερατείας του Πάπα Σίξτου Δ', αναγνωρίστηκε ότι μέσω των «αντισταθμισμάτων» μπορούσε κάποιος να παράσχει **απαλλαγή από τις τιμωρίες του καθαρτήριου πυρός και για κάποιον που είχε ήδη πεθάνει**.

Τα συγχωροχάρτια

Το **συγχωροχάρτι**, στα λατινικά *indulgentia*, ήταν ήταν **γραφτή άφεση αμαρτιών** που παραχωρούσε η Εκκλησία στους πιστούς **έναντι χρημάτων, υποσχέσεων ή άλλων παραχωρήσεων.**

Η πρακτική της πώλησης συγχωροχαρτιών βρήκε **ευρεία εφαρμογή** στη Δύση ιδίως κατά τον Μεσαίωνα. Αν και καταδικάστηκε επίσημα, η πρακτική αυτή μαρτυρείται στην πράξη **έως και τον 20ό αιώνα.**

Αξιομισθίες των Αγίων που περισσεύουν

- Σύμφωνα με τη διδασκαλία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, **τα καλά έργα της Θεοτόκου και των Αγίων**, είναι περισσότερα από όσα χρειάζονται για να σωθούν αυτοί, και επομένως **περισσεύουν** και για τους άλλους ανθρώπους, που δεν έχουν τέτοια έργα.
- Τα καλά λοιπόν έργα που περισσεύουν από τους Αγίους, **ο Πάπας μπορεί να τα διαθέτει (!) για την συγχώρηση αμαρτιών άλλων ανθρώπων**, που υστέρησαν σε έργα αρετής ή πέθαναν αμαρτάνοντες!

Μαρτίνος Λούθηρος: πρωτεργάτης της Μεταρρύθμισης

- Γερμανός θεολόγος που εξέφρασε την ανάγκη για **Μεταρρύθμιση** της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, **επηρεασμένος από τον ουμανισμό**.
- Το 1517 άρχισε τη διαμαρτυρία του κατά της Ρωμαϊκής Εκκλησίας, των αυθαιρεσιών του Πάπα και των διδασκαλιών του για τη σωτηρία του ανθρώπου.

As the penny in the coffer rings, the soul from Purgatory springs

Title Page from Martin Luther's original book. Wittenberg 1543.

MARTIN LUTHER.

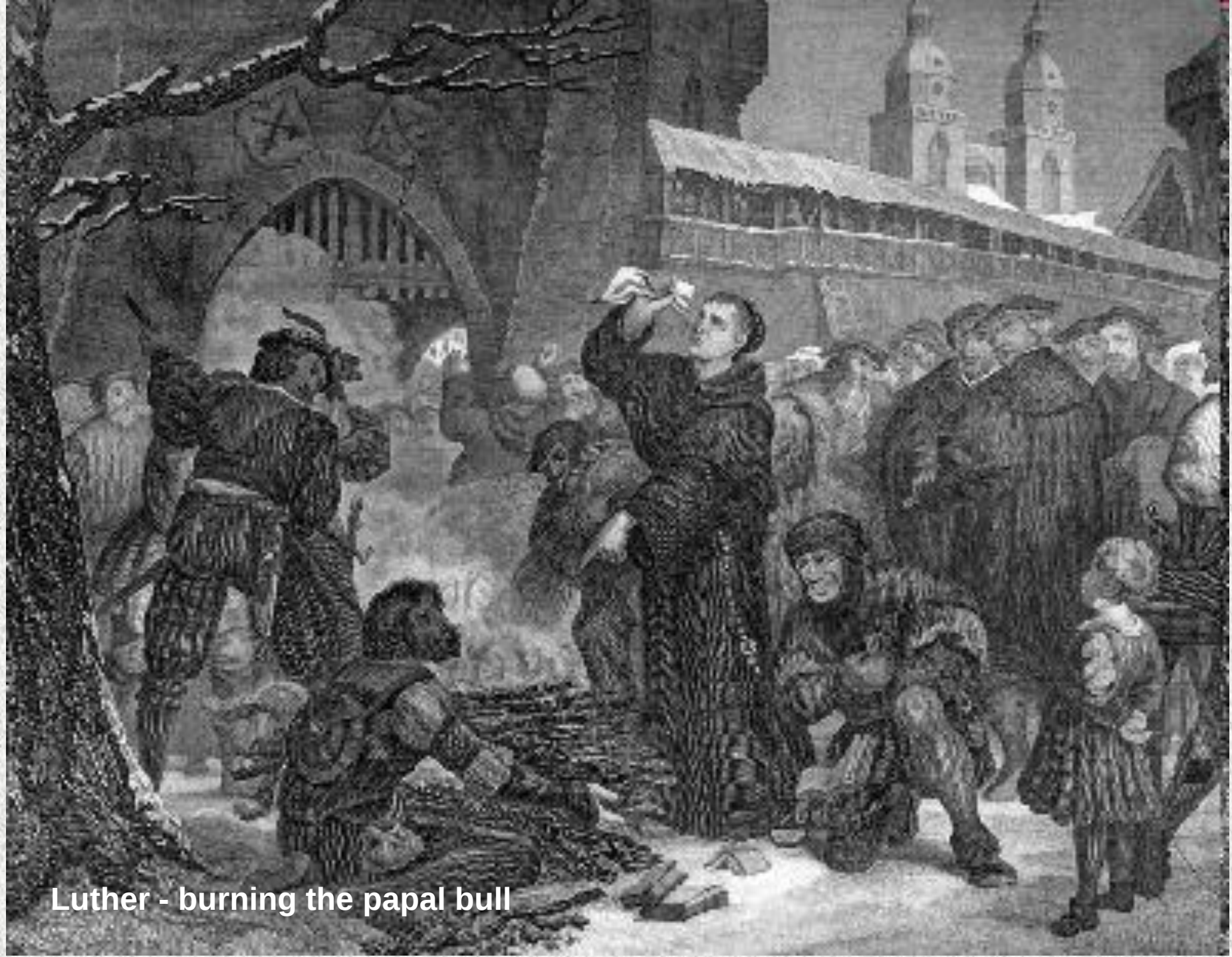
Στις 31 Οκτωβρίου του 1517 ο **Μαρτίνος Λούθηρος** θυροκολλά τις **περίφημες 95 θέσεις του**, στην είσοδο της εκκλησίας του κάστρου της Wittenberg, όπου κατάγγειλε το εμπόριο των λυσίποινων από τον πάπα, κατάγγειλε τη διαφθορά της παπικής αυλής, όρθωσε το ανάστημά του ενάντια στον πάπα.

Η εκκλησία των Προτεσταντών

Το 1520 ο **Πάπας Λέων ο Ι'** εξέδωσε εναντίον του **απόφαση (βούλα)**, με την οποία διέτασσε να καίγονται τα βιβλία του Λούθηρου, χαρακτηρίζε **αιρετικές** πολλές από τις **διδασκαλίες του** και τον απειλούσε με **αναθεματισμό**, αν δεν τις ανακαλούσε.

Ο Λούθηρος έκαψε την παπική βούλα στη Βιτεμβέργη, **αναθεματίστηκε από τον Πάπα** και ο ίδιος και οι οπαδοί του **αποκόπηκαν** από τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και δημιούργησαν τη νέα **Εκκλησία των Διαμαρτυρομένων** (Προτεσταντών).

Luther - burning the papal bull

Η σωτηριολογία του Λουθήρου

Σύμφωνα με τον Λούθηρο, η **σωτηρία είναι δώρο** που οι άνθρωποι δεν το αξίζουν, και χορηγείται από το έλεος του **Θεού**, ενώ ο άνθρωπος δεν μπορεί να κερδίσει τη σωτηρία. Αυτή εξαρτάται **μόνο από την πίστη** στον Χριστό και **δεν επηρεάζεται από τις καλές πράξεις** του ανθρώπου. Τα συγχωροχάρτια, οι νηστείες, οι προσευχές κ.λπ. δεν παίζουν κανένα ρόλο.

Από τα **μυστήρια**, αναγνώριζε μόνο τη βάπτιση και τη θεία μετάληψη.

Έρθε σε σύγκρουση με το θεσμό των **συγχωροχαρτιών**, που έδινε τότε η Καθολική Εκκλησία για την άφεση των αμαρτιών, και πιο συγκεκριμένα με τον **Γιόχαν Τέτζελ** ο οποίος πωλούσε συγχωροχάρτια την εποχή εκείνη στη Γερμανία ως απεσταλμένος του Πάπα.

Βασικά δόγματα του Προτεσταντισμού

- **Solus Christus:** ο Χριστός είναι ο μόνος μεσολαβητής μεταξύ Θεού και ανθρώπων.
- **Sola scriptura:** η Αγία Γραφή είναι η μόνη πηγή της θείας Αποκαλύψεως.
- **Sola fide:** για να σωθεί κανείς αρκεί και μόνο η πίστη
- **Sola gratia:** η σωτηρία είναι δώρο που οι άνθρωποι δεν το αξίζουν, και χορηγείται από το έλεος του Θεού, ενώ ο άνθρωπος δεν μπορεί να κερδίσει τη σωτηρία.
- **Soli Deo gloria:** Η δόξα οφείλεται αποκλειστικά στο Θεό, αφού η σωτηρία οφείλεται αποκλειστικά στο δικό Του θέλημα και δράση.

Τελικά, ο Λούθηρος κλήθηκε σε απολογία ενώπιον της **Δίαιτας της Βορμς**, το 1521. Εκεί, αρνήθηκε να ανακαλέσει τις θέσεις του και ο Κάρολος ο Ε΄ τον έθεσε **εκτός νόμου**. Κατέφυγε στον ηγεμόνα της Σαξονίας και κατά την παραμονή του εκεί μετέφρασε την Καινή Διαθήκη στα Γερμανικά.

Η απολογία του τελείωσε με τα εξής λόγια:

«Εάν δε με πείσουν, με επιχειρήματα από την Αγία Γραφή ή με αδιάσειστη λογική, δεν μπορώ να αναιρέσω τις θέσεις μου, γιατί δεν πιστεύω στο αλάθητο του πάπα, ούτε στο αλάθητο των συνόδων, γιατί όλοι γνωρίζουν ότι πολλές φορές και οι πάπες και οι σύνοδοι έχουν σφάλει και έχουν πέσει σε αντιφάσεις. Εγώ έχω πειστεί από τα βιβλικά επιχειρήματα που έχω ήδη αναφέρει, και είμαι απόλυτα ενωμένος με το λόγο του Θεού. Δεν μπορώ και δε θέλω να ανακαλέσω τίποτα, γιατί δεν είναι ορθό, και αντίθετα είναι επικίνδυνο να πράττει κανείς αντίθετα με τη φωνή της συνείδησής του. Ο Θεός ας με βοηθήσει. Αμήν».

Άλλοι μεταρρυθμιστές

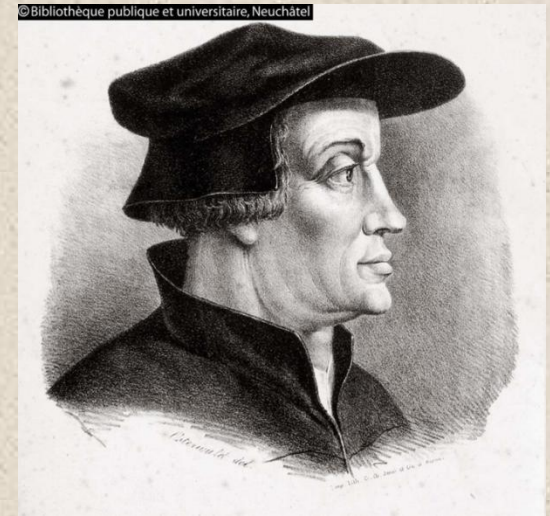
Huldrych Zwingli or Ulrich Zwingli (1484-1531)

Ο Ζβίγγλιος έφερε τη Μεταρρύθμιση στην Ελβετία. Ως εφημέριος το 1522, επιτέθηκε κατά της νηστείας της Τεσσαρακοστής. Στις δημοσιεύσεις του σημείωνε τη διαφθορά στην εκκλησιαστική ιεραρχία, υποστήριζε ότι οι κληρικοί έπρεπε να νυμφεύονται και καταδίκασε την προσκύνηση των εικόνων στους χώρους λατρείας. Το 1524 μετέβαλε την πίστη του για τον Μυστικό Δείπνο, μετά από ένα όνειρό του, όπως ισχυρίσθηκε, και το επόμενο έτος εισήγαγε μία νέα ακολουθία κοινωνίας προς αντικατάσταση της Θείας Λειτουργίας.

Συναντήθηκε με το Λούθηρο στη λεγόμενη «Συνάντηση του Μαρβούργου» τον Οκτώβριο του 1529 και, παρότι συμφώνησαν σε πολλά δογματικά σημεία, δεν μπόρεσαν να φθάσουν σε ομοφωνία πάνω στο θέμα της πραγματικής ή όχι παρουσίας του Χριστού στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.

Η διδασκαλία του επικράτησε στην αρχή στη Ζυρίχη, όπου ίδρυσε θεοκρατικό κράτος, καθώς και σε 6 άλλα καντόνια.

Έρθε όμως σε σύγκρουση με τα καντόνια που έμεναν πιστά στην καθολική Εκκλησία. Για να επιβάλει τις μεταρρυθμιστικές του ιδέες κατέφυγε στη χρήση των όπλων, αλλά σκοτώθηκε στη μάχη του Κάπελ σε ηλικία 47 ετών. Οι απόψεις του συνεχίζουν να επιβιώνουν σήμερα στις καλβινιστικές ομολογίες..

Ο θάνατος του Ζβίγκλιου στο Κάπελ

John Calvin (1509-1564)

Το κυρίαρχο σημείο στη Θεολογία του Καλβίνου είναι το **Δόγμα του Απόλυτου Προορισμού** τον οποίο τον καθορίζει ως εξής:

«Ονομάζουμε απόλυτο προορισμό το προαιώνιο σχέδιο του Θεού, που μ' αυτό καθόρισε την τύχη του κάθε ανθρώπου. Γιατί δε δημιουργεί όλους τους ανθρώπους κάτω από τις ίδιες συνθήκες, αλλά **άλλους τους προορίζει για την αιώνια ζωή και άλλους για την αιώνια καταδίκη**. Έτσι, ανάλογα με το σχέδιο του Θεού, τονίζουμε ότι άλλοι άνθρωποι είναι πλασμένοι για τη ζωή και άλλοι για το θάνατο... Αυτούς που ο Θεός καλεί στη σωτηρία, τους καλεί από **δική Του ευσπλαχνία, και όχι επειδή το αξίζουν**. Αντίθετα κανείς από αυτούς που προορίζονται για την αιώνια καταδίκη δεν μπορεί να σωθεί. Αυτό το έχει κρίνει η κρυφή και ανεξιχνίαστη δικαιοσύνη του Θεού». *Χριστιανική Διδασκαλία, VII.*

Ο Καλβινισμός διαδόθηκε στην Ελβετία, στις Κάτω Χώρες και στη Σκωτία.

John Knox (1513 - 1572)

Ο Τζον Νοξ ήταν Σκωτσέζος θεολόγος και συγγραφέας, ηγέτης της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης. Θεωρείται ο ιδρυτής του Πρεσβυτεριανισμού και της αντίστοιχης εκκλησίας στην Σκωτία.

Ο Νοξ ήταν γιος χωρικού. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Σεντ Άντριους, και το 1540 έγινε ιερέας. Από νωρίς επηρεάστηκε από τους μεταρρυθμιστές, και εντάχθηκε στο κίνημα που προσπαθούσε να μεταρρυθμίσει την Εκκλησία της Σκωτίας. Αργότερα μετακόμισε στην Γενεύη, όπου συνδέθηκε φιλικά με τον Ιωάννη Καλβίνο, από τον οποίο επηρεάστηκε στην τελική διαμόρφωση των θεολογικών του απόψεων. Όταν το 1559 επέστρεψε στην Σκωτία, ηγήθηκε της Μεταρρύθμισης ενώ ένα χρόνο αργότερα ο Καλβινικός Πρεσβυτεριανισμός ανακηρύχτηκε επίσημη εκκλησία του κράτους από το Σκωτικό Κοινοβούλιο. Ο Νοξ ήταν ένας από τους φλογερότερους αντίπαλους της Καθολικής βασίλισσας της Σκωτίας, Μαρίας Α'. Συνέχισε να κηρύττει μέχρι λίγο πριν πεθάνει.

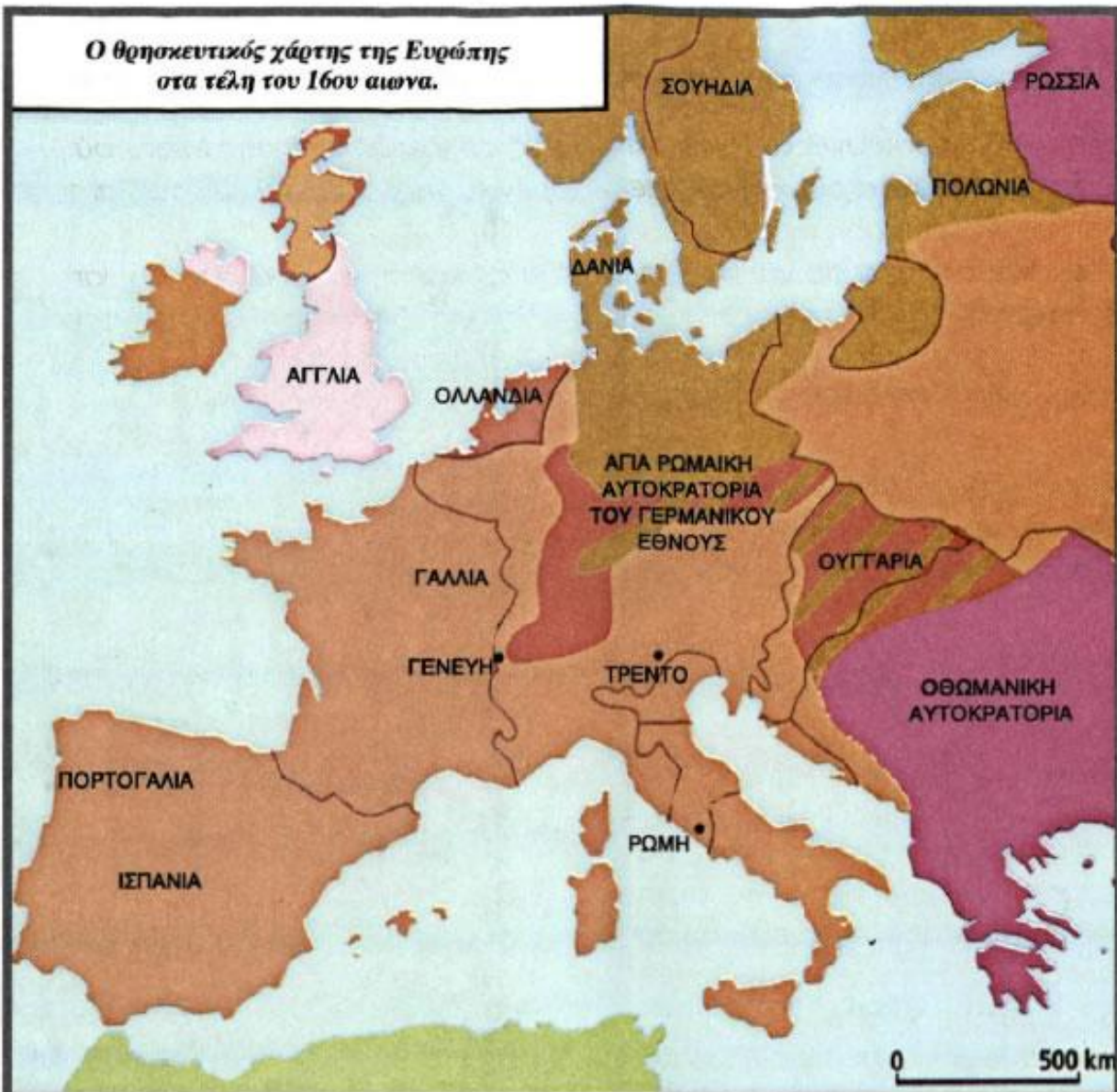
Εξέλιξη του Προτεσταντισμού

Μια βασική διαφορά των Ζβιγγλιανών και Καλβινιστών με τους Λουθηρανούς είναι πάνω στο **θέμα της σωτηρίας** του ατόμου.

Οι Λουθηρανοί πιστεύουν ότι ο άνθρωπος σώζεται με την **πίστη του**, ενώ **οι άλλοι λένε πως σώζονται μόνο εκείνοι που εκ των προτέρων έχει καθορίσει ο Θεός (Απόλυτος Προορισμός).**

Μια άλλη διαφορά βρίσκεται στη σημασία της **Θείας Ευχαριστίας**. Ο Λούθηρος έλεγε ότι ο άνθρωπος πραγματικά πίνει το αίμα και το σώμα του Χριστού, ενώ οι Καλβινιστές και Ζβιγγλιανοί πιστεύουν πως αυτό γίνεται **μόνο μεταφορικά**.

Ο θρησκευτικός χάρτης της Ευρώπης
στα τέλη του 16ου αιώνα.

Λουθηρανοί

Καλβινιστές

Αγγλικανοί

Προτεστάντες

Καθολικοί

Χριστιανοί Ορθοδόδοι

Μουσουλμάνοι

ΚΕΙΜΕΝΟ

Έναντι του Θεού ή των πραγμάτων που αφορούν τη μακαριότητα ή την καταδίκη (ο άνθρωπος) δεν έχει ελεύθερη θέληση, αλλά είναι φυλακισμένος, είναι δούλος ή στη θέληση του Θεού ή στη θέληση του διαβόλου ... Η θέληση του ανθρώπου έχει τεθεί στο μέσον (ανάμεσα στο Θεό και το διάβολο), όπως ένα υποζύγιο ζώο. Όταν κάθεται επάνω της ο Θεός, θέλει και πηγαίνει όπου θέλει ο Θεός. Όταν κάθεται επάνω της ο διάβολος, θέλει και πηγαίνει όπου θέλει ο διάβολος. Δεν εξαρτάται από την ελεύθερη εκλογή της να τρέξει και ν' αναζητήσει έναν από τους δύο καβαλάρηδες, αλλά οι ίδιοι οι καβαλάρηδες αγωνίζονται για να την καταλάβουν και να την κατακρατήσουν. (Τσελεγγίδη Δημ., Η σωτηριολογία του Λουθήρου, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 46-47).

Με το θέλημα του Θεού... **μερικοί άνθρωποι προορίζονται για αιώνια ζωή και άλλοι προκαθορίστηκαν για αιώνιο θάνατο...** Όσον αφορά τους κακούς και άθεους ανθρώπους, τους οποίους ο Θεός σαν δίκαιος δικαστής για προηγούμενες αμαρτίες τυφλώνει και σκληραίνει δεν τους στερεί μόνο τη χάρη του, αλλά καμιά φορά τους στερεί τα χαρίσματα που είχαν και ... τους παραδίνει στις ηδονές τους, στους πειρασμούς του κόσμου και στη δύναμη του σατανά. (Από την «Ομολογία του Westminster» (1647): Max Weber, Η χριστιανική ηθική και το πνεύμα του καπιταλισμού (μτφρ. Κυπραίου Μ.Γ.), εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1978, σσ. 87-88.